

*Волошенко І.О.**

ІНТЕРЕСИ ТА ПОЛІТИКА КНР ЩОДО ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

Центральна Азія завжди була важливим геостратегічним регіоном світу. Основні зовнішні гравці продовжують формувати регіон, кожний у рамках свого розуміння ролі й місця Центральної Азії в глобальному світі, і, одночасно, залишаються полюсами притягання для країн Центральної Азії як з погляду економіки, так і з погляду безпеки й геополітики. Світова економічна криза і пов'язані з нею перетворення розставили нові акценти в міжнародній політиці. Фокус міжнародної конкуренції став все більше зміщуватися з простору Європи на регіон Центральної і Східної Азії[1]. Тут спостерігається суперництво економічних, політичних інтересів як нерегіональних держав і структур (США, ЄС, НАТО), так і Ірану, Індії, Туреччини і Китаю.

Побудова і реалізація довгострокової економічної стратегії Китаю, направленої на перетворення КНР на один із світових центрів сили, дозволив країні вибудувати вигідні стратегічні відносини з найвпливовішими державами світу. У той же час Китай за допомогою багатосторонньої дипломатії і значного економічного впливу працює над підвищенням своєї регіональної ролі. Пострадянські держави Центральної Азії зі своїми потужними економічними ресурсами в цьому світлі є особливо важливим регіоном для зовнішньої політики КНР, про що свідчить значна її активізація в цьому напрямку.

На сьогодні можна виділити 3 сфери інтересів Китаю в даному регіоні: безпека, зменшення впливу інших великих гравців світової політики (у першу чергу США), а також економічна співпраця.

Значні зусилля КНР направлені на збереження стабільності в Синьцзян-Уйгурському автономному районі[2]. На території пострадянських країн ЦА проживає значна кількість уйгурів-мусульман, які мають свої організації культурно-національного та культурно-релігійного спрямування. Водночас, вони можуть стати базою для терористичних організацій в самому Китаї, які ще з початку 20 ст. ведуть боротьбу з пекінським урядом за проголошення незалежності СУАР. Саме це змушує китайську владу тиснути на уряди Казахстану та Киргизстану стосовно політики по відношенню до місцевих уйгурів. Так, з 2004 року між КНР та Казахстаном діє «Договір про видачу», що має на меті видачу уйгурських сепаратистів.

Значну увагу в регіоні КНР приділяє також боротьбі з тероризмом, релігійним екстремізмом та наркотрафіком. Ці проблеми змушують Китай та пострадянські центральноазійські держави більш тісно співпрацювати на двосторонньому рівні, а також у рамках регіональних організацій, в першу чергу в рамках Шанхайської організації співробітництва (ШОС)[3].

Бажання США створити новий неформальний полюс впливу G-2 «Великої двійки» у складі США і Китаю не був підтриманий офіційним Пекіном[4], тому що ця ідея суперечить ключовим принципам зовнішньої політики КНР – багатосторонньому підходу і прагненню до багатополюсного світопорядку. Присутність американських військових в регіоні

* аспірант кафедри країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Дорошко М.С.

становить значний виклик для КНР у геостратегічному та геополітичному планах. Зважаючи на наміри нового президента США Б. Обама завершити іракську операцію і активізувати афганську, влада КНР намагається будь-якими методами вплинути на лідерів даних держав задля зменшення масштабів і форм американської присутності.

Офіційний Пекін переслідує в регіоні також довгострокові економічні цілі. Так в КНР сформована міжвідомча рада по співробітництву з усіма пострадянськими країнами Центральної Азії[5] за участі великого китайського бізнесу.

Особливий інтерес для КНР становить енергетична сфера, а саме будівництво нафтопроводів, так як Китай є одним з найбільших у світі імпортерів нафтопродуктів. Китай розпочав економічний розвиток в 1970-х роках, набагато пізніше інших держав, і до 1993-го самостійно забезпечував себе джерелами енергії. Після цього він почав шукати енергетичні ресурси за межами країни й імпортувати 60% споживаної нафти. В 2020 році потреба Китаю в нафті буде становити від 380 до 400 млн. тонн, при власному нафтовидобутку - тільки в 170-180 млн. тонн[6].

Більша частина великих китайських інвестицій в енергетичну сферу спрямована в Казахстан[7]. Менша активність в цьому напрямі спостерігається у відносинах з Узбекистаном. Це пов'язано з більш жорсткими умовами для інвестування ніж у інших країнах ЦА. Немалий інтерес Китай проявляє і до туркменського газу.

Іншим важливим напрямом китайських інвестицій є транспортна інфраструктура і її розвиток. У цей час вивчаються або перебувають на остаточних стадіях вирішення ряд спільних проектів із будівництва залізниць, нових морських шляхів й інших видів транспортної інфраструктури[8]. Все це надалі забезпечить ще більш тісні контакти країн регіону з Китаєм. Більше того, більшість із планованих залізничних і морських шляхів націлені на з'єднання Сходу й Заходу, у якому держави регіону будуть відігравати роль транзитних, що викликає їхній додатковий інтерес до цих проектів.

За останні кілька років китайська сторона внесла ряд пропозицій по стимулюванню економічного співробітництва із країнами регіону. Вони передбачають створення зони вільної торгівлі й регіональної інфраструктури в рамках ШОС, що сприятиме стабільному росту взаємної торгівлі товарами й послугами, скороченню й поступовому усуненню нетарифних бар'єрів; реалізацію великих проектів на транспорті, в енергетиці, телекомунікаціях, сільському господарстві, легкій й текстильній промисловості[8]. Проте, країни Центральної Азії до цих пропозицій ставляться неоднозначно. Висловлюються побоювання, що ринки держав не тільки наповняться китайським імпортом, але й відбудеться витиснення з них власної продукції. Викликає тривогу також збільшення легальної й нелегальної трудової міграції в держави, а також зростаюча китайська діаспора.

Загальні тенденції у торгівлі КНР з країнами Центральної Азії є такими. За минуле десятиліття об'єм зовнішньої торгівлі збільшився в багато разів. Для Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану і Киргизстану характерним є значне переважання китайського експорту над імпортом. У торгівлі з Казахстаном різниця між експортом і імпортом не є такою різкою[9].

У зв'язку з економічною кризою, падінням світових цін на енергетичну сировину, зменшенням зарубіжних фінансових надходжень, труднощами з отримання іноземного капіталу у пострадянських країнах Центральної Азії спостерігається уповільнення економічного росту, різкий спад промислового виробництва, скорочення іноземних інвестицій (головним чином американських, європейських і російських) [10]. Таку несприятливу для країн даного регіону ситуацію КНР використовує у своїх економічних і політичних цілях. В ході державного візиту президента Казахстану Н.Назарбаєва в Китай 15-19 квітня 2009 року казахська державна енергетична компанія «КазМунайГаз» підписала з китайською нафтовою корпорацією CNPC договір про передачу 100% акцій АО «Мангистау-

МунайГаз», це дозволило Китаю надати Казахстану пакет фінансової допомоги у розмірі 10 млрд. доларів[11].

Центральна Азія для Китаю є стратегічно важливим регіоном як в геополітичному, так і в гео економічному плані. Офіційний Пекін проводить щодо пострадянських держав центральної Азії активну зовнішню політику, яка здійснюється як на двосторонньому, так і багатосторонньому рівнях. Світова економічна криза, яка витіснила з регіону інших значних гравців світової політики, дозволила КНР посилити свій в першу чергу економічний вплив на держави регіону, що неодмінно призведе найближчим часом до зростання політичного впливу на Центральну Азію.

Література

1. Малишева Д. Безопасность Центральной Азии в условиях глобального кризиса// Состояние и перспективы взаимодействия России со странами Центральной Азии и Закавказья / Отв.ред.-чл.-корр. РАН Г.И.Чуфрин.- М.:ИМЭМО РАН,2009.-с.22-36
2. Р. Гуан Тянь. Синьцзян-Уйгурский автономный район Китая и его роль в системе регионального экономического сотрудничества большой Центральной Азии //Центральная Азия и Кавказ.-2009.-№1(61)
3. Пластун В. Центральная Азия: ШОС и НАТО в региональной и глобальной политике// Центральная Азия и Кавказ.-2008.- №6(60)
4. Jian Junbo. China says «no thanks» to G-2 Asia Times. 29.05.2009
5. Гельбрас В. Влияние китайской антикризисной программы на страны Центральной Азии//Состояние и перспективы взаимодействия России со странами Центральной Азии и Закавказья / Отв.ред.-чл.-корр. РАН Г.И.Чуфрин.- М.:ИМЭМО РАН,2009.-с.105-110
6. З.Кучук Энегетическая политика Китая в Центральной Азии и роль Казахстана.- 2009.-№3(63)
7. Михеев В. Перспективы отношений в треугольнике Россия-Китай-Казахстан в условиях глобального кризиса// Состояние и перспективы взаимодействия России со странами Центральной Азии и Закавказья/Отв.ред.-чл.-корр. РАН Г.И.Чуфрин.- М.:ИМЭМО РАН,2009.-с.56-66
8. Ramakant Dwivedi China's Central Asia Policy in Recent Times China and Eurasia Forum Quarterly.-Volume.- №4 (2006).- с. 139-159
9. Гельбрас В. Влияние китайской антикризисной программы на страны Центральной Азии// Состояние и перспективы взаимодействия России со странами Центральной Азии и Закавказья / Отв.ред.-чл.-корр. РАН Г.И.Чуфрин.- М.:ИМЭМО РАН,2009.-с.105-110
10. Малишева Д. Безопасность Центральной Азии в условиях глобального кризиса//Состояние и перспективы взаимодействия России со странами Центральной Азии и Закавказья /Отв.ред.-чл.-корр. РАН Г.И.Чуфрин.- М.:ИМЭМО РАН,2009.-с.22-36
11. Михеев В. Перспективы отношений в треугольнике Россия-Китай-Казахстан в условиях глобального кризиса//Состояние и перспективы взаимодействия России со странами Центральной Азии и Закавказья/Отв.ред.-чл.-корр. РАН Г.И.Чуфрин.- М.:ИМЭМО РАН,2009.-с.56-66.